

Notă asupra unor descoperiri preistorice de la Garvăn, județul Tulcea

Cristian Eduard Ștefan¹

Rezumat: În această contribuție autorul prezintă un mic lot de materiale arheologice din vechile colecții ale Muzeului Național de Antichități (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București). Lotul de artefacte constă în ceramică preistorică, obiecte din silex și piatră șlefuită și o figurină antropomorfă din lut, toate fiind recuperate din apropierea cetății Dinogetia cu ocazia unor cercetări de teren efectuate în anii '50 și '60. O parte din materialul arheologic este inedit și completează imaginea habitatului preistoric din nordul Dobrogei.

Cuvinte cheie: Garvăn; Gumelnița; Cernavodă II; ceramică; silex; piatră șlefuită; figurină antropomorfă.

Note on some prehistoric discoveries at Garvăn, Tulcea County. In this contribution, the author presents a small batch of archaeological materials from old collections of the National Museum of Antiquities (“Vasile Pârvan” Institute of Archaeology in Bucharest). The group of artefacts consist of prehistoric pottery, flint and polished stone items, and a clay anthropomorphic figurine, which were recovered from the area nearby the Dinogetia fortress on the occasion of a few surveys conducted in the 1950s and the 1960s. Part of the archaeological material is unpublished and completes the image of prehistoric habitation in northern Dobroudja.

Keywords: Garvăn; Gumelnița; Cernavodă II; pottery; flint; polished stone; anthropomorphic figurine.

.....

Introducere

Cu ocazia reevaluării vechilor colecții din cadrul Muzeului Național de Antichități (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București) au fost identificate o serie de materiale arheologice preistorice care vor face obiectul notei de față. Acestea au fost descoperite în timpul cercetărilor arheologice efectuate la Dinogetia, dar și în urma unor cercetări de teren efectuate în apropierea acestui important monument arheologic.

¹ Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale (ICBE), Chișinău, Republica Moldova; cristarh_1978@yahoo.com.

Referiri la existența unor urme de locuire preistorice în zona Garvăn-Dinogetia au mai fost făcute de-a lungul vremii, regiunea fiind foarte prielnică locuirii din cele mai vechi timpuri până în vremea stăpânirii romano-bizantine (Morintz, Roman 1968a, p. 559-560; 1968b, p. 106-118; Barnea 1996, p. 57; Bem 2011a, p. 23-24).

Lista descoperirilor

1) Vas întreg (**Pl. I/1**), cultura Gumelnița (nr. inv. V 13283), reprezentând o „amforă” cu două apucători laterale, dispuse simetric; ca tratament al suprafeței a fost folosită barbotina organizată în șiruri paralele, verticale; arderea vasului a fost oxidantă, iar ca degresant au fost utilizate cioburile pisate și calcarul. Înălțimea vasului este de 28 de cm, diametrul gurii – de 12 cm, diametrul maxim – de 30 de cm și diametrul fundului – de 11 cm. Vasul a fost descoperit în locul numit „*via Paraschiv Berechi*”, cel mai probabil la acest recipient ceramic făcându-se referire în monografia așezării de la Dinogetia: “[...*Un vas descoperit întâmplător, într-un loc neidentificat, aparținând culturii Gumelnița, dovedește existența sigură a unei așezări neolitice cu ceramică de tipul celei aflate în cetățuia de la Luncavița...*” (Ștefan et alii 1967, p. 11). Este vorba, cel mai probabil, de vasul achiziționat pentru colecțiile Muzeului Național de Antichități de către Gheorghe Ștefan în anii ‘30, descoperit, se pare, într-o viroagă dintre satele Garvăn și Văcăreni (Comșa 1953, p. 748). Într-adevăr, în punctul respectiv observăm că terenul era cultivat cu viță-de-vie în perioada interbelică (**Pl. IV/1**), iar cercetările de teren mai recente au pus în evidență existența unei așezări gumelnițene în acest punct, denumit convențional Garvăn-*Jijila 8* (Micu et alii 2014).

2) Fragment dintr-un vas de provizii (**Pl. I/2**), cultura Gumelnița (nr. inv. V 13257a, V 13257c); prezintă un brâu alveolar plasat imediat sub buză; tratamentul suprafeței constă în barbotină neorganizată, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate. Diametrul gurii este de 43 de cm, arderea vasului fiind oxidantă.

3) Fragment de vas de provizii (**Pl. I/3**), cultura Gumelnița (nr. inv. V 13256h); prezintă barbotină organizată în șiruri paralele, verticale, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate. Arderea recipientului s-a petrecut într-o atmosferă oxidantă.

4) Fragment de castron (**Pl. I/4**), cultura Gumelnița (nr. inv. V 13258); prezintă umăr carenat, toate lateralele trase din corpul vasului, dispuse simetric; suprafața a fost lustruită, pasta fină, iar ca degresant a fost folosit nisipul fin. Arderea vasului a fost reducătoare.

5) Fragment de castron (**Pl. II/1**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13932b); marginea vasului este evazată, culoarea acestuia fiind cărămiziu deschis, datorată arderii de tip oxidant; pasta este semifină, ca degresant au fost folosite cioburile

pisate, iar ca tratament al suprafeței a fost observată o netezire în plan orizontal cu materii vegetale, această tehnică ducând la apariția unor striuri pe suprafața vasului. Recipientul a fost decorat cu niște impresiuni alveolare pe buză și a fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

6) Fragment de castron (**Pl. II/2**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13932a); marginea vasului este dreaptă, culoarea vasului fiind cenușie, datorată arderii de tip reducător; pasta este semifină, ca degresant fiind folosite cioburile pisate, a fost netezit, iar ca decor avem o serie de impresiuni verticale, paralele, pe buza vasului. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

7) Fragment de castron (**Pl. II/3**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13931); marginea vasului este evazată, culoarea vasului fiind cărămiziu deschis, datorită arderii de tip oxidant; pasta este semifină, ca degresant au fost utilizate cioburile pisate, ca tratament al suprafeței a fost folosită netezirea, iar ca decor avem creștături oblice pe buza vasului. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

8) Fund de vas (**Pl. II/4**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13939); culoarea este cărămiziu deschis, datorată arderii de tip oxidant, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost netezită, fiind descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

9) Fragment de castron (**Pl. II/5**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13930b); culoarea vasului este cenușie, datorată arderii de tip reducător, pasta este grosieră, ca degresant fiind folosite cioburile pisate și nisipul; ca tratament al suprafeței a fost utilizată barbotina, iar ca decor am putut observa o serie de impresiuni paralele pe diametrul maxim. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

10) Fragment de oală (**Pl. II/6**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13930a); culoarea este cărămiziu închis, datorată arderii de tip oxidant, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost netezită, ca decor a fost observată o serie de incizii paralele pe corpul vasului și un buton tronconic aplicat pe corp. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

11) Fragment de vas (**Pl. II/7**), cultura Cernavodă II (V 13938); culoarea este cărămiziu închis, datorită arderii în mediu oxidant, pasta este intermediară, ca degresant fiind folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost lustruită, nefiind observate elemente de decor. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

12) Fragment de oală (**Pl. II/8**), cultura Cernavodă II (V 13935b); culoarea este cărămiziu închis, datorită arderii în mediu oxidant, pasta este grosieră, ca degresant fiind folosite cioburile pisate și nisipul; suprafața vasului a fost netezită,

fiind observate striurile ca elemente de decor. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

13) Fragment de castron (**Pl. II/9**), cultura Cernavodă II (V 13933); culoarea este cărămiziu deschis, datorită arderii în atmosferă oxidantă, pasta este fină, ca degresant fiind folosit nisipul; suprafața vasului a fost lustruită, nefiind observate elemente de decor. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

14) Fragment de castron (**Pl. II/10**), cultura Cernavodă II (V 13935g); culoarea este cărămiziu închis, datorită arderii în atmosferă oxidantă, pasta este intermediară, ca degresant fiind folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost lustruită, nefiind observate elemente de decor. A fost descoperit *“pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion”*.

15) Fragment de amforă (**Pl. III/5**), cultura Cernavoda II (fără număr de inventar); culoarea este cărămiziu deschis, datorată arderii de tip oxidant, pasta este semifină, iar ca degresant au fost utilizate cioburile pisate și calcarul; suprafața vasului a fost netezită, iar ca decor avem creștături oblice pe buză. Pe biletul însoțitor al fragmentelor ceramice era notat *“Din. 53 Bg”*.

16) Fragment de castron (**Pl. III/3**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13260); marginea vasului este ușor evazată, culoarea cenușie fiind datorată arderii de tip reducător; pasta este semifină, ca degresant au fost folosite cioburile, iar tratamentul suprafeței a constat în netezire; decorul constă într-o serie de alveole pe buza vasului.

17) Fragment de castron (**Pl. III/1**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13236); marginea vasului este evazată, pasta este grosieră, ca degresant fiind folosit calcarul pisat; arderea a fost reducătoare, conferindu-i recipientului o culoare cenușiu închis, suprafața este netezită, iar ca decor au fost observate creștături pe buză.

18) Fragment de amforă (**Pl. III/2**), cultura Cernavoda II (fără număr de inventar); culoarea cărămizie deschisă este datorată arderii de tip oxidant, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate. Suprafața vasului a fost netezită.

19) Fragment de oală (**Pl. III/4**), cultura Cernavoda II (nr. inv. V 13235); culoarea cenușie se datorează arderii de tip reducător, pasta este semifină, ca degresant fiind folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost netezită, iar ca decor avem o serie de creștături paralele pe corpul vasului.

20) Vas globular, aproape întreg (**Pl. III/6**), cultura Cernavoda II (fără număr de inventar); culoarea cărămizie se datorează arderii de tip oxidant, pasta este grosieră, iar ca degresant au fost folosite cioburile pisate; suprafața vasului a fost netezită, iar ca decor au fost observate două șiruri de impresiuni oblice, paralele, plasate între gură și diametrul maxim. Înălțimea vasului este de 13 cm, diametrul gurii – de 9 cm, diametrul maxim – de 13,3 cm, iar diametrul fundului – de 6,7 cm. Pe vas erau marcate următoarele: *“Garvăn 1967, Punct Lățime, Limbidis”*.

21) Figurină antropomorfă (**Pl. III/7**); piesa nu are număr de inventar, este modelată neglijent, picioarele sunt rupte din vechime, capul este turtit, iar ochii și gura sunt figurate prin două împunsături, respectiv o incizie în pasta moale; de asemenea, nasul este modelat prin extinderea ușoară spre exterior a lutului. Pasta este grosieră, iar culoarea piesei este cenușiu închis.

22) Percutor (**Pl. I/5**); piesa este din bazalt (nr. inv. V 14120), are culoarea verde, lungimea este de 11,4 cm, lățimea – de 6,8 cm și grosimea – de 4,4 cm. Probabil este un topor din rocă refolosit ca zdrobitor, lucru dovedit de aspectul părților active ale piesei.

23) Frecător (**Pl. I/6**); piesa nu are număr de inventar, doar marcajul “*Din. 52 W1*”; reprezintă un nucleu de cuarț epuizat, refolosit ca frecător, lucru dovedit de partea activă a piesei.

24) Lamă de silex (**Pl. I/7**); piesa nu are număr de inventar, prezintă retușe laterale și are o culoare bej deschis cu pete albe, ceea ce o încadrează în specia silexului de tip “balcanic”.

25) Vârf de silex (**Pl. I/8**); piesa nu are număr de inventar, are retușe laterale și o formă ascuțită, culoarea fiind negru translucid. Este posibil să aparțină speciei silexului de Prut.

26) Așchie de silex (**Pl. I/9**); piesa nu are număr de inventar, nu prezintă retușe și are culoarea bej deschis cu pete albe, ceea ce o încadrează în specia silexului de tip „balcanic”. Forma piesei sugerează păstrarea ei pentru a fi transformată în vârf.

27) Așchie de silex (**Pl. I/10**); piesa nu are număr de inventar, nu prezintă retușe și are o culoare neagră, mată. Cel mai probabil reprezintă un rest de debitaj.

Discuții

Vasul întreg gumelnițean (**Pl. I/1**) aparține fazei A2 a culturii Gumelnița și are bune analogii la Pietrele, Karanovo, Năvodari sau Hârșova (Voinea 2005, p. 43, Pl. 39; 82/ 2). Face parte din categoria formelor închise și funcția lui era, cel mai probabil, aceea de vas de provizii. Capacitatea lui aproximativă este de circa 9,5 litri. Fragmentele de vase de provizii ilustrate în **Pl. I/2, 3** sunt comune în cultura Gumelnița și nu prezintă valențe cronologice. Castronul cu umăr carenat și toartă trasă din corp este, de asemenea, o formă comună, întâlnită în faza A2 a culturii Gumelnița (**Pl. I/4**). Materialul litic este menționat în trecut în monografia dedicată sitului de la Dînogeția, ca provenind, cel mai probabil, de la o așezare neolitică distrusă cu ocazia ridicării cetății romane (Ștefan *et alii* 1967, p. 11).

Locuirea gumelnițeană de la est de Dînogeția este consemnată în trei puncte (**Pl. IV/2**). Primul dintre ele este situl de la Garvăn-Dealul Crăcanele, aflat la circa 400 m sud-vest de fortificație, cel de-al doilea se află pe plaja Lacului Jijila, la circa 1,5 km est de vestita cetate (denumit convențional Garvăn-Balta Jijila 1), iar cel

de-al treilea, tot pe plaja Lacului Jijila, la circa 1,3 km sud-vest (Garvăn-*Balta Jijila* 3) (Bem 2011a, p. 23-24; Micu *et alii* 2014).

Habitatul gumelnițean din nord-vestul Dobrogei este destul de consistent și a fost consemnat în numeroase lucrări, ca urmare a cercetărilor de teren sau a săpăturilor sistematice întreprinse în zonă (Comșa 1953, Fig. 6; 1971, Fig. 1; Hașotti 1997, Fig. 74; Bem 2011b, Fig. 2). Microzona Garvăn, deși neconsemnată ca atare, face parte din grupa Luncavița, dominată de binecunoscuta stațiune de tip *tell*, dar au fost descoperite și așezări plane, în jurul Luncaviței, la Rachelu și Văcăreni (Bem 2011b, p. 173, Tab. 19, Fig. 51).

Un lot consistent de fragmente ceramice aparținând culturii Cernavodă II a fost recuperat de “*pe malul lacului Jijila, la Cheatră, pe locul lui moș Ion.*”. Punctul este, cel mai probabil, cel corespunzător stațiunii Garvăn-*Balta Jijila* 1, reidentificată mai târziu de către colegii de la Tulcea (Micu *et alii* 2014). De altfel, Eugen Comșa descrie locul destul de bine cu ocazia cercetărilor de teren efectuate în anul 1951, încadrând corect materialele arheologice în ceea ce atunci era definit drept Gumelnița D, respectiv Usatovo-Foltești (Comșa 1953, p. 749-750, Fig. 1). Pentru o parte din materiale știm doar că provin din zona Garvăn, fără alte detalii, în timp ce amfora de la **Pl. III/5** are marcajul *Din. 53 Bg*, probabil de pus în legătură cu poalele Dealului Bugeac (vezi **Pl. IV/2**). Vasul de la **Pl. III/6** a fost descoperit în punctul *Lățimea*, despre care știm că se afla “*pe panta dintre șosea și gârla Lățimea, la SE de capătul dinspre Bugeac al podului, la cca. 200 m S de acesta*” (**Pl. IV/2**).

Materialele sunt cu totul caracteristice culturii Cernavoda II, așa cum a fost ea definită în numeroase prilejuri (Berciu, Morintz, Roman 1973; Nestor, Zaharia 1968; Schuster, Popa, Panait 2009; Gavrilă, Ignat, Vintilă 2016). O reevaluare relativ recentă a acestui fenomen specific debutului epocii bronzului la Dunărea de Jos ne-a furnizat și cadrul cronologic absolut al acestei manifestări, anume ultima treime a mileniului al IV-lea î. Hr. (Frînculeasa 2020, Tab. 1 și Fig. 5).

Figurina antropomorfa (**Pl. III/7**) pare să aparțină epocii fierului, deși nu am găsit analogii satisfăcătoare pentru piesă în literatura de specialitate (Șirbu 1987; Șirbu 1993; Șirbu 1999; Șirbu 2009; Jugănar 2003; Jugănar 2005, p. 42-46, Fig. 10, 11). De altfel, urme de locuire din prima epocă a fierului, dar și getice, există și în așezarea de la Dinogeția, dar și în împrejurimi (Ștefan *et alii* 1967, p. 11).

Concluzii

Lotul de materiale discutate, deși puțin consistent, vine să lămurească o serie de informații neclare din trecut și în același timp completează datele privind locuirea preistorică din nord-vestul Dobrogei. Dacă în ceea ce privește locuirea gumelnițeană este clar că siturile deschise de la Văcăreni, Garvăn și Rachelu

gravitează în jurul stațiunii de tip *tell* de la Luncavița-Cetățuie, referitor la habitatul Cernavodă II situația este mai complicată. Locuirea Cernavodă II de la Garvăn este foarte izolată, cele mai apropiate situri de această factură aflându-se la Cernavodă și Bordușani-Popină, adică la peste 100 de km spre sud (Berciu, Morintz, Roman 1973; Marinescu-Bîlcu *et alii* 1997, p. 37). Mai aproape s-ar situa necropola de la Brăilița, către vest, aici fiind identificate o serie de morminte atribuite acestui aspect cultural (Schuster, Popa, Panait 2009, p. 19, Taf. VII). Pe de altă parte, în zonă sunt semnalate o serie de descoperiri de tip Foltești II, la Stoicani, Foltești sau Smeeni (Petrescu-Dîmbovița 1953, p. 152-154; Petrescu-Dîmbovița, Dinu 1974; Frînculeasa *et alii* 2017, p. 39-40), dar și mormintele aparținând bronzului timpuriu de la Jijila (Ailincăi *et alii* 2021, p. 217).

Recenta reevaluare a necropolei de la Brăilița a adus date noi cu privire la cronologia absolută a culturii Cernavodă II. Astfel, dintre cele trei morminte atribuite acesteia pe baza inventarului și a stratigrafiei (M30, M80 și M81), numai unul a corespuns așteptării arheologice², unul fiind mai timpuriu (M30), iar celălalt mai târziu (M81). M80 se înscrie, de asemenea, în ultima treime a mileniului al IV-lea î. Hr. (Popescu, Lazăr 2022, p. 247-257). Oricum, celor 19 situri cunoscute la nivelul anului 2009 (Schuster, Popa, Panait 2009, p. 19-20) li se adaugă cercetările mai noi de la Târgșoru Nou (Frînculeasa 2020, p. 141-146, Pl. 5-13) sau București-Dămăroaia (Gavrila, Ignat, Vintilă 2016).

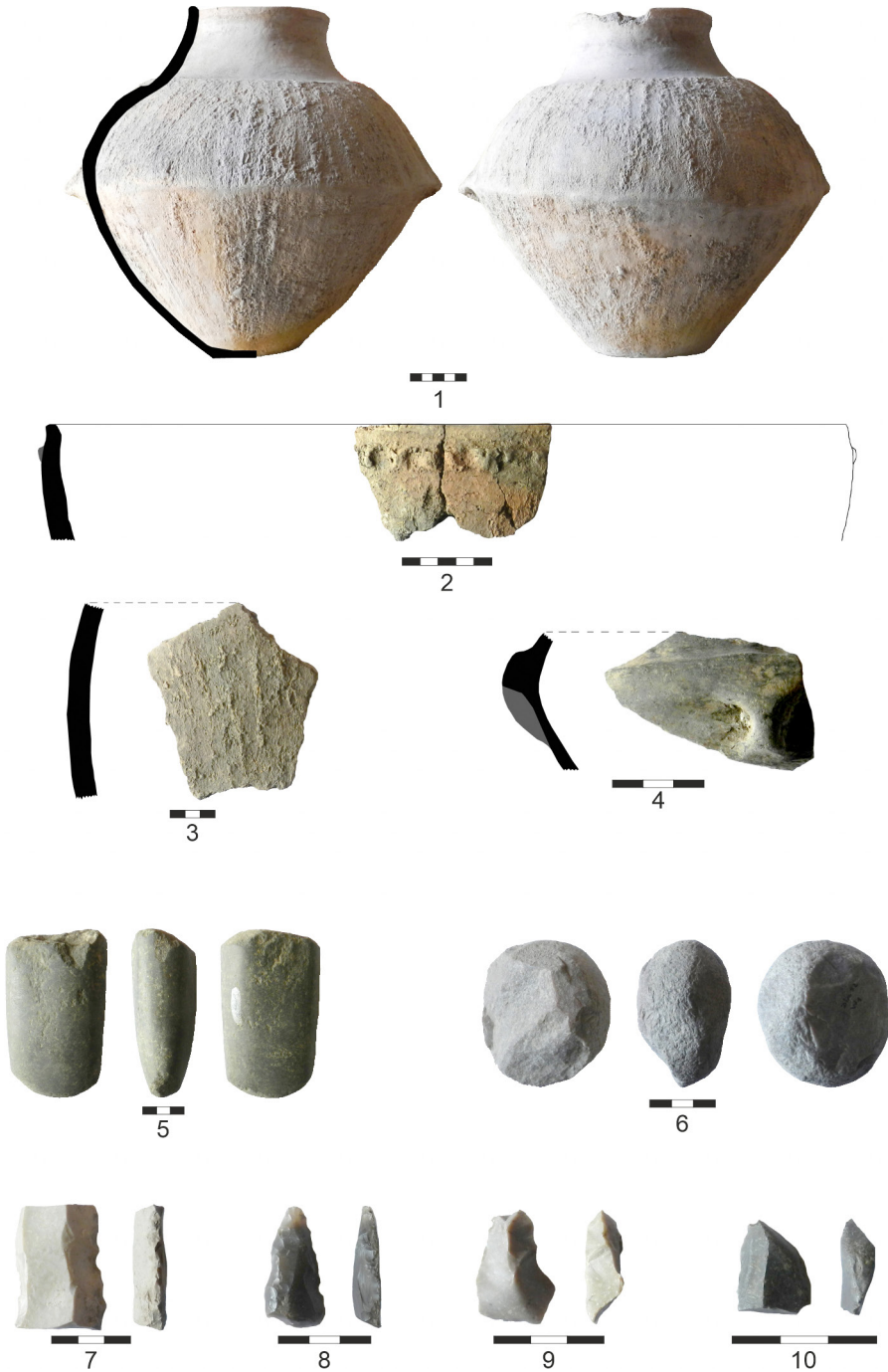
Este clar că pentru a cunoaște mai bine această manifestare de la debutul epocii bronzului la Dunărea de Jos avem nevoie de unul sau mai multe proiecte ample, cu finanțare generoasă, care să ofere date mai consistente cu privire la tipul de habitat, amploarea acestuia, ritul funerar, mobilitatea comunităților respective, etc.

Bibliografie

- Ailincăi et alii 2021:** S.C. Ailincăi, M. Constantinescu, A. Dima, G. Sava, F. Mihail, C. Micu, M. Mocanu, A-D. Stănică, *Bronze Age graves at Jijila (Southeastern Romania)*, în V. Heyd, G. Kulcsár, B. Preda-Bălănică (Eds.), *Yamnaya Interactions. Preceedings of the International Workshop held in Helsinki, 25-26 April 2019*, Budapesta, 2021, p. 207-242.
- Barnea 1996:** Al. Barnea, vocea Dinogetia, *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României*, București, 1996.
- Bem 2011a:** C. Bem, *Le corpus des stations Gumelnița entre Danube et Mer Noire (avec un regard sur Boian-Șpanțov et Cernavoda I)*, în: L. Carozza, C. Bem, C. Micu (Eds.), *Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère*, Iași, 2011, p. 3-77.
- Bem 2011b:** C. Bem, *Vision d'ensemble de l'occupation Gumelnița en Dobroudja*, în: L. Carozza, C. Bem, C. Micu (Eds.), *Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère*, Iași, 2011, p. 131-211.

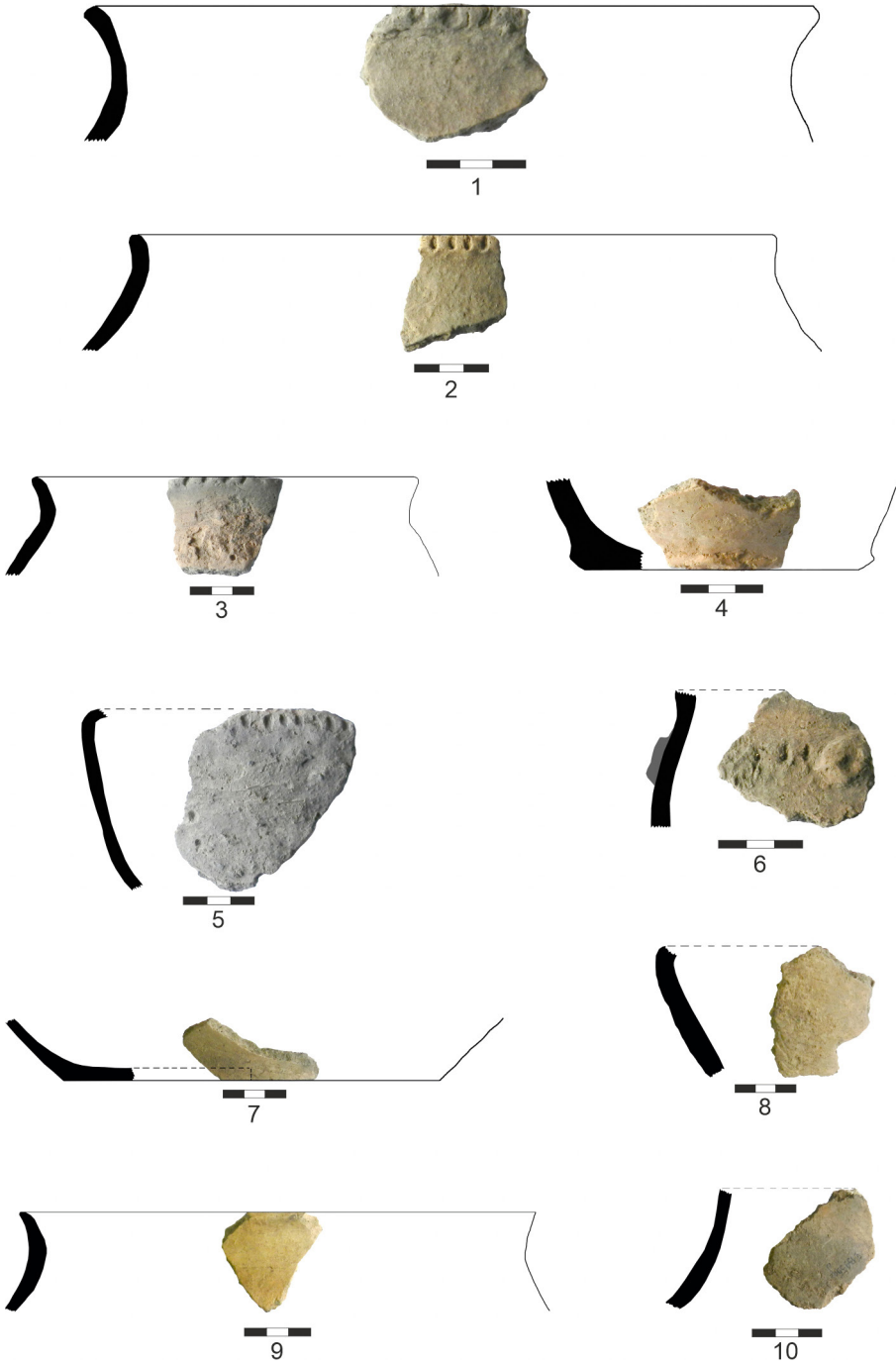
² M80 a beneficiat de două datări în laboratoare diferite (LTL Lecce, Italia și RoAMS, Măgurele, România), datele obținute fiind sensibil apropiate.

- Berciu, Morintz, Roman 1973:** D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, *Cultura Cernavoda II. Așezarea din sectorul b de la Cernavoda*, Studii și Cercetări de Istorie Veche 24, 3, 1973, p. 373-405.
- Comșa 1953:** E. Comșa, *Contribuție la harta arheologică a Dobrogei de nord-vest*, Studii și Cercetări de Istorie Veche 4, 3-4, 1953, p. 747-757.
- Comșa 1971:** E. Comșa, *Neoliticul județului Tulcea*, Peuce II, 1971, p. 11-18.
- Frînculeasa 2020:** A. Frînculeasa, *Cultura Cernavodă II la Dunărea Inferioară. Relevanța cronologiei și a înmormântărilor tumulare*, Studii de Preistorie 17, 2020, p. 135-193.
- Frînculeasa et alii 2017:** A. Frînculeasa, A. Simalcsik, B. Preda, D. Garvăn, *Smeeni-Movila Mare: monografia unui sit arheologic regăsit*, Târgoviște, 2017.
- Gavrilă, Ignat, Vintilă 2016:** E. Gavrilă, T. Ignat, M.-C. Vintilă, *Date preliminare privind materiale arheologice din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului descoperite la Dămăroaia, campania 2013*, Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice II, 2016, p. 36-70.
- Hasotti 1997:** P. Hașotti, *Epoca neolitică în Dobrogea*, Constanța, 1997.
- Jugănar 2003:** G. Jugănar, *Coroplastica în cultura Babadag*, Peuce S.N. I (XIV), 2003, p. 75-90.
- Jugănar 2005:** G. Jugănar, *Cultura Babadag. Vol. I*, Constanța, 2005.
- Marinescu-Bîlcu et alii 1997:** S. Marinescu-Bîlcu, D. Popovici, G. Trohani, R. Andreescu, A. Bălășescu, A.-C. Bălțeanu, C. Bem, E. Gâl, C. Haită, E. Kessler, D. Moise, V. Radu, M. Tomescu, M. Venczel, F. Vlad, V. Voinea, *Archaeological researches at Bordușani-Popină (Ialomița County). Preliminary report: 1993-1994*, Cercetări Arheologice X, 1997, p. 35-143.
- Micu et alii 2014:** C. Micu, F. Mihail, A. Stănică, I. Titov, L. Dima, S. Ailincăi, M. Iacob, V. Panait, *Studiu istoric și arheologic aferent Planului Urbanistic General al comunei Jijila*, Tulcea, 2014.
- Morintz, Roman 1968a:** S. Morintz, P. Roman, *Asupra perioadei de trecere de la eneolitic la epoca bronzului la Dunărea de Jos*, Studii și Cercetări de Istorie Veche 19, 4, 1968, p. 553-573.
- Morintz, Roman 1968b:** S. Morintz, P. Roman, *Aspekte des Ausgang des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau*, Dacia N.S. XII, 1968, p. 45-128.
- Nestor, Zaharia 1968:** I. Nestor, E. Zaharia, *Sur la période de transition du Néolithique à l'Âge du Bronze dans l'aire civilisations de Cucuteni et de Gumelnița*, Dacia N.S. XII, 1968, p. 17-43.
- Petrescu-Dîmbovița 1953:** M. Petrescu-Dîmbovița, *Cetățuia și cimitirul hallstattian dela Stoicani*, Materiale și Cercetări Arheologice I, 1953, p. 13-211.
- Petrescu-Dîmbovița, Dinu 1974:** M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu, *Nouvelles fouilles archéologiques à Foltești (dép. de Galați)*, Dacia N.S. XVIII, 1974, p. 19-72.
- Popescu, Lazăr:** G. Popescu, C. Lazăr, *Datarea absolută a necropolelor preistorice de la Brăilița*, în: V. Sîrbu, C. Schuster (Eds.), *Necropolele preistorice de la Brăilița, în zona Dunării de Jos. O nouă abordare*, Târgoviște-Brăila, 2022, p. 247-257.
- Schuster, Popa, Panait 2009:** C. Schuster, T. Popa, M. Panait, *Gedanken zur Cernavodă II-Kultur (im Lichte der neusten Forschungen von Mironesti-Malul Roșu, Bezirk Giurgiu)*, Thraco-Dacica S.N. I (XXIV), 2009, p. 5-23.
- Sîrbu 1987:** V. Sîrbu, *Figurinele antropomorfe și zoomorfe traco-geto-dacice din prima și a doua epocă a fierului*, Istros V, 1987, p. 91-157.
- Sîrbu 1993:** V. Sîrbu, *Credințe și practici magico-vrăjitoarești la traco-geto-daci*, Banatica 12, 1993, p. 129-175.
- Sîrbu 1999:** V. Sîrbu, *Les figurines anthropomorphes du Première Âge du Fer, trouvées dans le territoire thrace*, Thraco-Dacica XX, 1-2, 1999, p. 153-179.
- Sîrbu 2009:** V. Sîrbu, *Figurine, statuete și capace antropomorfe și zoomorfe geto-dacice din Muntenia (sec. IV a. Chr. – I p. Chr.)*, Thraco-Dacica S.N. I (XXIV), 2009, p. 37-69.
- Ștefan et alii 1967:** Gh. Ștefan, I. Barnea, M. Comșa, E. Comșa, *Dinogetia. I. Așezarea feudală timpurie de la Bisericuța-Garvăn*, București, 1967.
- Voinea 2005:** V.M. Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2*, Constanța, 2005.

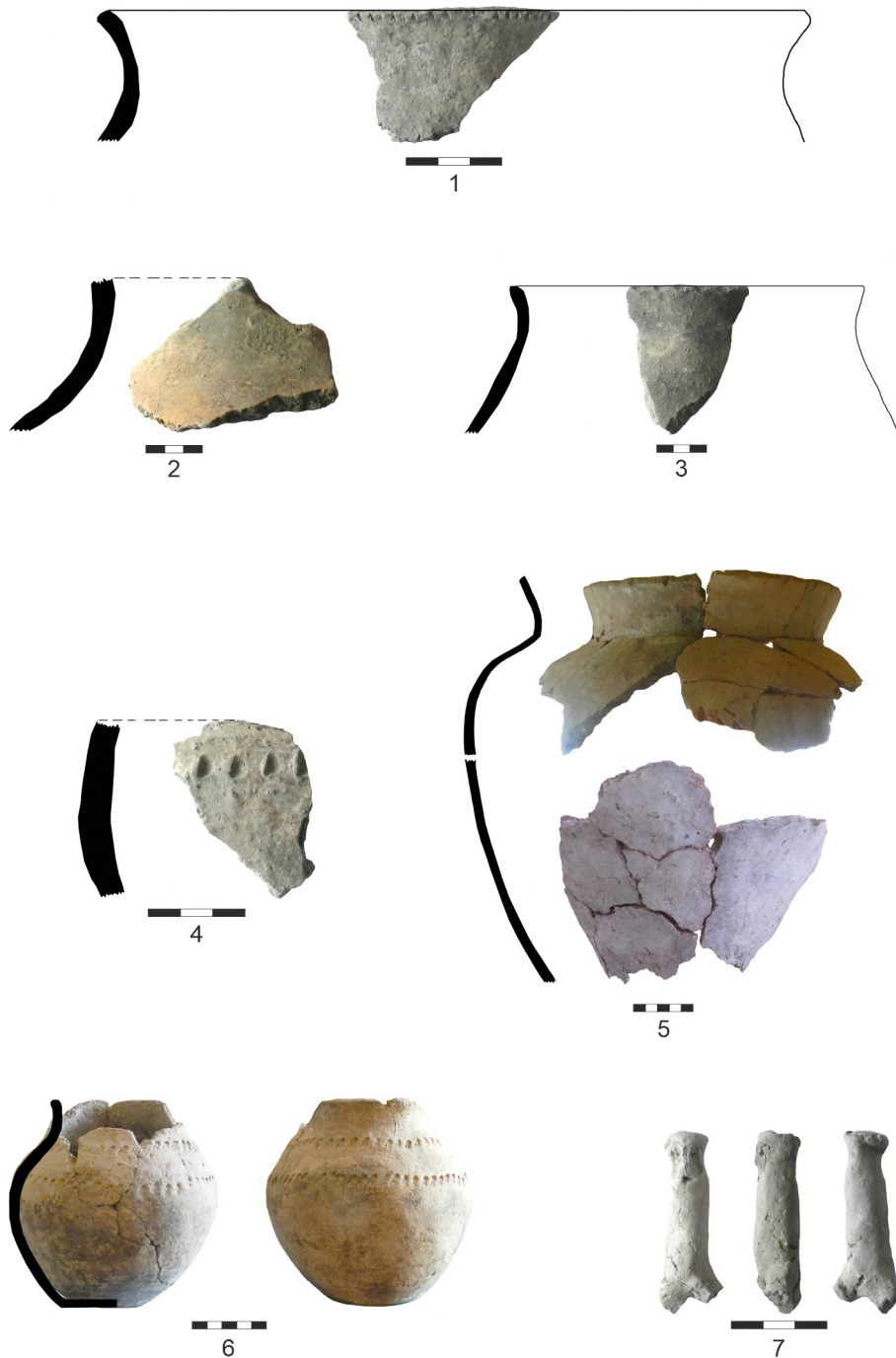

Pl. I. Garvăn. 1-4. Ceramică gumelnițeană; 5. Percutor; 6. Frecător; 7-10. Piese din silex.

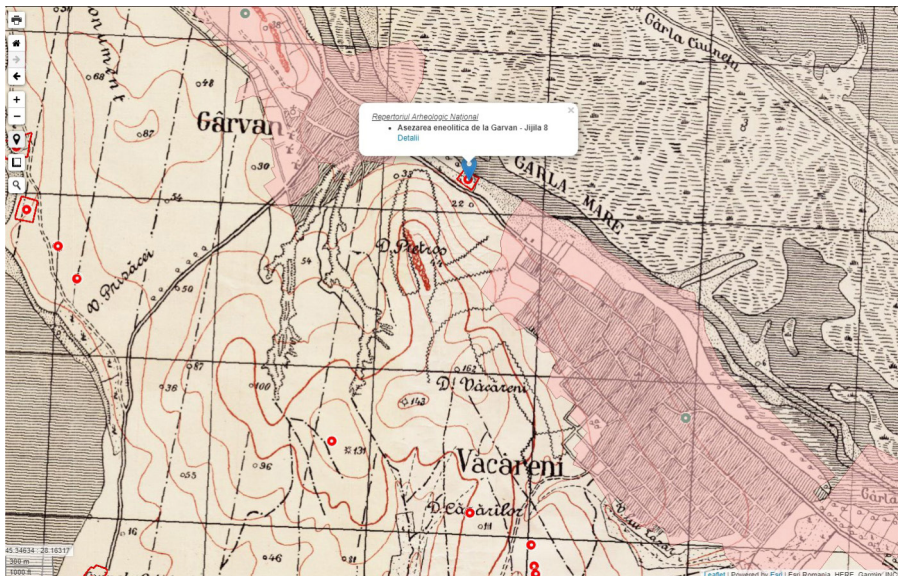
Pl. I. Garvăn. 1-4. Gumelnița pottery; 5. Striker; 6. Grinder; 7-10. Flint items.

Pl. II. Garvăn. Ceramică Cernavodă II.
Pl. II. Garvăn. Cernavodă II pottery.

Pl. III. Garvăn. 1-6. Ceramică Cernavodă II; 7. Figurină antropomorfă din epoca fierului.
Pl. III. Garvăn. 1-6. Cernavodă II pottery; 7. Iron Age anthropomorphic figurine.

1

2

Pl. IV. 1. Așezarea eneolitică de la Garvău-Jijila 8; 2. Locuirile Gumelnița (pentagon) și Cernavodă II (triunghi) din zona Garvău.

Pl. IV. The Eneolithic settlement at Garvău-Jijila 8; 2. Gumelnița (pentagon) and Cernavodă II (triangle) habitations from the Garvău area.